Lapset ja nuoret -yksikkö
Ylilääkäri Ritva Halila

Eduskunnan lakivaliokunta

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijalausunto Hallituksen esityksestä vanhemmuuslaiksi ja siihen liittyviksi laeiksi HE 132/2021 vp

Sosiaali- ja terveysministeriön asiantuntijanäkemyksen mukaan isyyslain (11/2015) ja äitiyslain (253/2018) kumoaminen ja niiden sisältöjen yhdistäminen vanhemmuuslaiksi on kannatettavaa, perusteltua ja ajankohtaista. Sosiaali- ja terveysministeriön edustajat ovat osallistuneet lakiesityksen valmisteluun. Ministeriön esittämät näkemykset sekä valmistelun aikana että lausuntokierroksella on otettu valmistelussa erittäin hyvin huomioon. Sosiaali- ja terveysministeriöllä ei ole hallituksen esitykseen huomautettavaa.

Vanhemmuuden tunnustaminen

Ehdotetussa vanhemmuuslain 19 §:ssä säädettäisiin mahdollisuudesta tunnustaa vanhemmuus ennen lapsen syntymää äitiysneuvolassa tai lastenvalvojan luona. Esitysluonnoksen mukaan tunnustamisasiakirjat olisi jatkossa mahdollista selvissä ja kiistattomissa tapauksissa siirtää neuvolasta suoraan Digi- ja väestötietovirastolle sähköisesti. Sosiaali- ja terveysministeriö kannattaa tätä ehdotusta.

Vanhemmuuden ennakolliseen tunnustamiseen liittyvä asiakirjaliikenne on nykyisellään manuaalista, monivaiheista, ja se työllistää useita viranomaisia. Äitiysneuvolassa vastaanotetut asiakirjat lähetetään allekirjoitettuina paperiversioina lastenvalvojille, jossa niitä säilytetään, kunnes ne voidaan 30 vuorokautta lapsen syntymän jälkeen toimittaa Digi- ja väestötietovirastoon vahvistettavaksi. Manuaalinen toimintatapa viivästyttää lapsen vanhemmuuden vahvistamista ja tuottaa erityisesti lastenvalvojille turhaa ja ylimääräistä hallinnollista työtä, kun suurin osa tapauksista on selkeitä ja kiistattomia, eikä lastenvalvojien sosiaalihuollon ammattiosaamista tarvita. Sähköisen ennakkotunnustamisjärjestelmän käyttöönotto äitiysneuvolasta Digi- ja väestövirastoon on sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan erittäin kannatettava, muun muassa siksi, että lastenvalvojien aikaa vapautuu näin perheiden ongelmallisten asioiden selvittämiseen.

Hallituksen esityksessä ehdotettu 30 vuorokauden varoajan poistaminen ennakkotunnustamisissa vahvistaisi merkittävästi vanhemmuutta lapsen ensimmäisen elinkuukauden aikana. Tällä on

merkitystä vastasyntyneisyyskauden arjessa, erityisesti tilanteissa, joissa edellytetään vanhempien läsnäoloa ja suostumusta, jos lapsi esimerkiksi sairastuu vakavasti ja tarvitsee sairaalahoitoa.

Hallituksen esityksessä eduskunnalle laeiksi sairausvakuutuslain, työsopimuslain ja varhaiskasvatuslain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 129/2021) ehdotetaan, että oikeus vanhempainrahaan olisi lapsen juridisen vanhemman lisäksi vanhemmuuden tunnustaneella henkilöllä enintään neljän kuukauden ajan lapsen syntymästä lukien. Tavoitteena on turvata oikeus vanhempainrahaan ja –vapaaseen lapsen syntymän jälkeen, vaikka vanhemmuutta ei vielä olisi virallisesti vahvistettu. 30 päivän varoajasta luopuminen nopeuttaa vanhemmuuden vahvistamista, mikä puolestaan nopeuttaa ja sujuvoittaa vanhempainrahan toimeenpanoa Kelassa. Toisin kuin tiedot vanhemmuuden tunnustamisesta, tiedot vanhemmuuden ja huoltajuuden vahvistamisesta Kela saa suoraan väestötietojärjestelmästä.

Hedelmöityshoidot

Hallituksen esityksessä on otettu huomioon yhteiskunnan ja lainsäädännön muutokset, jotka ovat aiheuttaneet muutospaineita vanhemmuutta koskevaan lainsäädäntöön. Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että hedelmöityshoitolakiin tehtäisiin muutos, jonka mukaan naisparit voisivat valita hedelmöityshoitoihin myös sellaisia sukusoluja, joiden luovuttaja on antanut suostumuksensa siihen, että hänet voidaan vahvistaa lapsen isäksi. Tällä olisi vaikutusta ns. apilaperheiden ja samaa sukupuolta olevien parien perheellistymiseen, ja tällä voidaan katsoa olevan myönteinen vaikutus sukupuolivähemmistöjen yhdenvertaisuuteen. Esitys on hallitusohjelman mukainen ja sosiaali- ja terveysministeriön näkemyksen mukaan kannatettava.